

พื้นฐานความเป็น
พลเมือง

ในระบอบประชาธิปไตย

พื้นฐานความเป็นพลเมือง
ในระบอบประชาธิปไตย

คำนำ

จูลสารเรื่อง “พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบบอบประชาธิปไตย” จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่อง พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบบอบประชาธิปไตย ในหลักการ ๓ ประการ หลักการที่ ๑ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักการที่ ๒ เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม และหลักการที่ ๓ รับผิดชอบตนเอง ผู้อื่น และสังคม หากประชาชนในสังคมที่มีการปกครองในระบบอบประชาธิปไตยสามารถสร้างพลเมืองให้มีเข้าใจหลักพื้นฐานสามประการดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงแล้ว ก็จะทำให้สังคมประชาธิปไตยเกิดการพัฒนาและมีความน่าอยู่มากยิ่งขึ้น

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจูลสารฉบับนี้ จะทำให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง “พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบบอบประชาธิปไตย” มากขึ้น

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

มิถุนายน ๒๕๕๖

สารบัญ

บทนำ	๗
หลักพื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย	๙
หลักการที่ ๑ เศรษฐกิจดีศรีความเป็นมนุษย์	๑๐
- ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คืออะไร	๑๐
- ความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์ หมายถึงอะไร	๑๓
- ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม	๑๖
- ความอดทน อดกลั้นในความแตกต่าง	๑๙
หลักการที่ ๒ เศรษฐกิจ เสรีภาพ และกฏกติกา ของสังคมที่เป็นธรรม	๒๑
- สิทธิ เสรีภาพ คืออะไร	๒๒
- ประชาธิปไตยคือการปกครองโดย “กติกา” ที่มาจากประชาชน	๒๖
หลักการที่ ๓ รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม	๒๘
- หน้าที่และความรับผิดชอบต่อประชาชน ในระบอบประชาธิปไตย	๒๙
บทสรุป	๔๔
บรรณานุกรม	๔๖

พื้นฐานความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย

บทนำ

สิ่งหนึ่งที่จะทำให้สังคมไทยมีความสุขและเกิดสันติสุขได้ คือ คนไทยทุกคนต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีหลักประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมาย และดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งการสร้างความเป็นพลเมืองไม่ใช้การทำให้ประชาชนรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ที่ตนเองมี แต่สิ่งที่จะต้องทำให้ประชาชนได้เรียนรู้และเข้าใจอย่างถูกต้องสิ่งแรกคือ “พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” โดยพื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีหลักการ ๓ ประการ คือ ๑. **เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์** ที่ทุกคนเกิดมามีคุณค่าเท่ากันมีอาจล่วงละเมิดได้ การมีอิสรภาพและความเสมอภาค การยอมรับใน

เกียรติภูมิของแต่ละบุคคล โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางสังคม ยอมรับความแตกต่างของทุกคน **๒. เคารพสิทธิ เสรีภาพ และ กฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม** โดยให้ความสำคัญต่อ สิทธิ เสรีภาพ การมีกฎกติกาที่วางอยู่บนความยุติธรรมและ ขอบธรรม มีหลักนิติรัฐในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมิให้ถูกละเมิด และ **๓. รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม** โดยตระหนักถึง บทบาท หน้าที่ของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่มุ่งเน้นเนื้อหาที่มีคุณลักษณะสำคัญในหน้าที่และความรับผิดชอบ ของตนเองต่อสังคม การดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาด้วย เหตุและผล ดังนั้น หากประชาชนได้เข้าใจในหลักพื้นฐาน ความเป็นพลเมือง ทั้ง ๓ หลักการที่กล่าวข้างต้นอย่างถูกต้องแล้ว และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้ก็จะทำให้สังคมไทยพัฒนา เป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

หลักพื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย

การปกครองในระบบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ การปกครองในระบบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องสร้าง “ความเป็นพลเมือง” ให้ประชาชนสามารถปกครองตนเองได้ ดังนั้น ความเป็น “พลเมืองในระบบประชาธิปไตย” จึงมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นบุคคลที่สามารถแสดงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคม อีกทั้งดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ให้เป็นสังคมประชาธิปไตย ซึ่งการสร้างพลเมืองให้มีความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยนั้น มีหลักพื้นฐานอยู่ ๓ ประการ ดังนี้

- เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม

- รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

ทั้งนี้ หลักพื้นฐานดังกล่าว จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนของการเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย ที่มุ่งเน้นถึงการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย โดยในแต่ละหลักการมีรายละเอียดดังนี้

ได้แก่ การยอมรับในเกียรติภูมิของแต่ละบุคคล โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางสังคม หลักการนี้เมืองค์ประกอบย่อย ดังนี้

- สำนึกรู้ในคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- ตระหนักในความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์
- เคารพในความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม
- ยึดหลักอดทน อดกลั้นต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คืออะไร

มนุษย์นอกเหนือจากต้องมีปัจจัยสี่เพื่อการดำรงชีวิตแล้ว มนุษย์ยังถูกผลักดันด้วยความปรารถนาที่จะเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เพื่อให้เกิดความเคารพตนเอง (self esteem) และในส่วนนี้ได้นำไปสู่ความรู้สึกของความต้องการมีศักดิ์ศรี นั่นคือ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะอันสืบเนื่องมาจากความเป็นมนุษย์และเป็นคุณค่าที่ผูกพันอยู่เฉพาะกับความเป็นมนุษย์เท่านั้น โดยไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขใดทั้งสิ้น เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น จะได้รับความเคารพเสมอไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีสถานะทางสังคมอย่างไร และยังคงมีติดตัวบุคคลตลอดไป ทั้งในเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่หรือได้สิ้นชีวิตไปแล้ว ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีฐานะเหนือกว่าสิทธิเสรีภาพทั่วไป และเป็นคุณค่าที่มีอาจจะล่วงละเมิดได้

การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นการยอมรับในเกียรติภูมิของแต่ละบุคคล โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางสังคม สังคมปัจจุบันมักจะละเลยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะมีการให้คุณค่าของคนแตกต่างกัน สังคมทั่วไปให้คุณค่าของความเป็นคนที่สถานภาพทางสังคมของผู้นั้น เช่น เป็นกำนัน นายทหาร นายกรัฐมนตรี ผู้พิพากษา เป็นต้น สถานภาพทางสังคมของคนแต่ละคน ไม่ใช่ตัวชี้วัดว่ามนุษย์หรือคนนั้นมีศักดิ์ศรีของมนุษย์หรือไม่ แต่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ การให้คุณค่าความเป็นคนตามธรรมชาติของมนุษย์ไม่ว่าจะเกิดมาพิการ เป็นเด็ก ผู้หญิง ผู้ชาย และเกิดมาเป็นคนปัญญาอ่อน หรือยากจน คนทุกคนที่เกิดมาถือว่ามีความเท่ากัน ต้องปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคกัน เพราะการปฏิบัติต่อกันของผู้คนในสังคมอย่างเสมอภาคกันเป็นการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และหากมีผู้กระทำความผิดก็ต้องว่าไปตามกระบวนการกฎหมาย ผู้ใดที่

ละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ผู้นั้นกระทำผิดกฎหมายอย่างรุนแรง กระทำผิดต่อหลักศาสนา และกระทำผิดต่อศีลธรรม การชำระไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์จะต้องกระทำโดยรัฐในเบื้องต้น ได้แก่ การพยายามขจัดตัวแปรที่จะนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำในสังคม สิ่งที่รัฐต้องทำให้เกิดขึ้นให้ได้ก็คือ ต้องทำให้มนุษย์ที่อยู่ในสังคมอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

กล่าวได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง ความมีอิสรภาพในการที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเองทั้งสิทธิในชีวิตและร่างกาย และสิทธิในความเสมอภาคในด้านต่าง ๆ การได้รับการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยปราศจากเงื่อนไขอาทิ เชื้อชาติ ศาสนา วัย และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อันจะนำมาซึ่งการถูกกีดรอนสิทธิและความเสมอภาคทางสังคม รวมไปถึงการถูกเลือกปฏิบัติจากคนในสังคมนั้น ๆ โดยศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ถือว่าเป็นสิ่งที่ติดตัวทุกคนมาตั้งแต่กำเนิด ไม่มีใครสามารถพรากสิทธิดังกล่าวจากปัจเจกบุคคล (ความเป็นตัวตน) ได้ มนุษย์ทุกคนล้วนมีคุณค่าในตนเองซึ่งควรจะได้รับปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน

ความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์หมายถึงอะไร

ความเสมอภาค เริ่มจากแนวคิดที่ว่าคนเรามีคุณค่าและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันตั้งแต่เกิด มีศักยภาพ มีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ เปลี่ยนแปลงได้ มนุษย์ต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันจนทำให้สังคมอยู่รอดจนทุกวันนี้ แต่ละคนล้วนมีคุณูปการ (การอุทิศตนทำความดี) ต่อมวลมนุษยชาติตามกำลัง และความสามารถซึ่งแต่ละคน รักชีวิต รักเกียรติศักดิ์ของตน และต้องการมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัย มีความสุข สังคมต้องสร้างคุณค่าใหม่ที่เคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะแตกต่างหรือเหมือนกันประการใด

ความเสมอภาค เป็นคำที่มักได้ยินพร้อมกับคำว่า สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กลุ่มคำดังกล่าวมีนัยสำคัญ ต่อการพิทักษ์ประโยชน์ สร้างความสงบ และการอยู่อย่างสันติ สำหรับมนุษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียม ทั้งนี้ ตามหลักสิทธิมนุษยชน ที่มนุษย์ทุกคนพึงได้รับนับแต่การปฏิสนธิไปจนถึงสิ้นชีวิต ความเสมอภาคเป็นหลักสำคัญในการเชื่อมประสานสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ให้เป็นจริงได้ในทางปฏิบัติ

ความเสมอภาค (Equality) คืออะไร ความหมายตาม หลักสิทธิมนุษยชน หมายถึง ความเท่าเทียมของมนุษย์ทุกคนใน การได้รับสิทธิพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชน โดยผ่านการปฏิบัติ ต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ ด้วยความเคารพต่อสิทธิและ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ความหมายตามหลักกฎหมาย หมายถึง หลักการพื้นฐานของความยุติธรรม ที่กำหนดให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ อย่างเท่าเทียมกัน

ความหมายตามระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การที่ประชาชนทุกคนในประเทศมีความเสมอภาค หรือความเท่าเทียมกันในเรื่องสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน ในที่นี้หมายถึง สิ่งที่เป็นขั้นพื้นฐานต่อการอยู่รอด และพัฒนาตัวเองตามหลักสิทธิมนุษยชน คือ ปัจจัยสี่ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย การนับถือศาสนา การศึกษาและการรับรู้ข่าวสาร การเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม การประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม

การสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมไทยที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ย่อมต้องสอดคล้องกับ “วัฒนธรรมของสังคมไทย” หากไม่สอดคล้องกันแล้ว ความเป็นพลเมืองก็ไม่มี ความหมาย หรือไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ดังนั้น การสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย จึงต้องกระทำควบคู่กันไปกับการสร้าง “วัฒนธรรมของสังคมไทย” ที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยด้วย

การสร้างวัฒนธรรมให้กับพลเมืองที่สำคัญคือ การสร้าง **“วัฒนธรรมทางจิตใจ”** เป็นการสร้างพลเมืองให้มีจิตสาธารณะ รักความเป็นธรรม สำนึกในพันธะหน้าที่ต่อสังคมและเพื่อนมนุษย์ และมีความรู้มากพอที่จะประเมินว่าการกระทำหนึ่ง ๆ ของตนจะมีผลกระทบต่อส่วนรวมอย่างไร เพื่อจะเลือกดีที่คิดว่าตนควรจะทำอะไร และทำอย่างไร เพื่อสร้างประโยชน์ให้สังคมหรือส่วนรวม ขณะเดียวกันก็มีความกล้าหาญทางจริยธรรมคือ กล้าพูด กล้าเขียน หรือกล้ากระทำในสิ่งที่ตนเชื่อว่าถูกต้องดีงาม แม้ว่าตนเองจะต้องได้รับผลร้ายจากการพูด การเขียน หรือ การกระทำในสิ่งที่ตนเชื่อว่าถูกต้องดีงามก็ตาม นอกจากนี้ยังต้องใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง โดยพร้อมที่จะพิจารณาความเห็นที่แตกต่างด้วยใจที่เป็นธรรมใจกว้างมากพอที่จะเปลี่ยนความคิดเมื่อได้รับรู้เหตุผลและข้อเท็จจริงที่ดีกว่า และเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้มีส่วนร่วมในความสำเร็จต่าง ๆ วัฒนธรรมทางจิตใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ **“พลเมืองไทย”** เป็นผู้ที่ **“เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์”** บนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจคือ มีความรู้ความเข้าใจมนุษย์ในบริบททางสังคมหรือในเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ไม่ใช่มาตรฐานของตนเองในการตัดสินคนอื่นอย่างง่าย ๆ ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย และมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นที่อยู่ในบริบทหรือเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่แตกต่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทัศนคติทางการเมือง หรือ ความผิดพลาดที่เกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือเกิดจากสถานการณ์ที่กดดัน เป็นต้น

การสร้างวัฒนธรรมความเป็นพลเมืองอีกอย่างหนึ่งคือ การสร้างให้พลเมืองมี “วัฒนธรรมทางความรู้” เป็นการเสริมสร้าง ให้มีความรู้ ให้อัจฉริยะใช้วิจารณญาณ หรือทักษะวิพากษ์ ความคิดเห็น และนโยบายของทุกฝ่าย สามารถมีส่วนร่วม ทางการเมืองอย่างฉลาดและสร้างสรรค์ ก็จะทำให้สังคมไทย เป็นสังคมที่ใช้ความรู้ และใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหา แทนการใช้ อำนาจเป็นหลักเป็นการเปลี่ยน “วิถีไทย” จาก “อำนาจนิยม” เป็น “ความรู้นิยม” หรือ “ปัญญานิยม”

ในปัจจุบันการนิยามคำว่า “ความจริง ความดี ความงาม” ในสังคมไทยได้แปรเปลี่ยนไปเพราะบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้เกิดการ “คิดต่าง” คือ คิดต่างบนฐานความเชื่ออีกแบบหนึ่ง โดยไม่พยายามที่จะทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ซับซ้อน และรอบด้าน นั้นหมายถึง เป็นการ “คิดในกรอบ” หรือ “มองมิติเดียว” ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจะช่วยให้ พลเมืองไทยสามารถที่จะเข้าใจ และมีทักษะวิพากษ์ ต่อความคิด และต่อความเคลื่อนไหวในเรื่องต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น วัฒนธรรม เดิมของไทยเรายังมีทักษะต่อความรู้ คือ การท่องจำ ประเด็น ความรู้ที่กล่าวถึง คือ การเปลี่ยนจารีตทางความรู้หรือวัฒนธรรม เดิมของไทย เป็นวัฒนธรรมทางความรู้ของพลเมืองในระบอบ ประชาธิปไตย จะต้องทำให้การเรียนการสอนไม่เน้นการท่องจำ เนื้อหาวิชา แต่จะต้องใช้เนื้อหาวิชาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาวิธีคิด วิธีการสร้างความรู้ ตลอดจนวิธีการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ตระหนัก

ว่าคนสามารถมองเห็น “ความจริง” ต่างกัน หรือมี “ความจริง” จากหลากหลายมุมมอง ซึ่งแต่ละคนต้องสามารถมองจากมุมมองของคนอื่น ๆ หรือสามารถมองจากมุมมองของคนที่มีฐานคิดต่างกัน ไม่คิดว่าเรื่องหนึ่ง ๆ จะต้องมีการตอบถูกหรือผิดที่ตายตัว แต่พร้อมจะเปลี่ยนความคิดหรือมุมมองของตนเมื่อพบคำอธิบายใหม่ที่ดีกว่า

ความอดทน อดกลั้นในความแตกต่าง

ความอดทน มาจากคำว่า ชันติ หมายถึง การรักษาปกติภาวะของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งอันเป็นที่พึงปรารถนา หรือไม่พึงปรารถนาก็ตาม มีความมั่นคงหนักแน่นเหมือนแผ่นดิน ซึ่งไม่หวั่นไหวว่าจะมีคนทะเลาะโรงไปไม่ว่าจะเป็นของเสีย ของหอม ของสกปรกหรือของดีงามก็ตาม งานทุกชิ้นในโลกไม่ว่าจะเป็นงานเล็กงานใหญ่ ที่สำเร็จขึ้นมาได้นอกจากจะอาศัยปัญญาเป็นตัวนำแล้ว ล้วนต้องอาศัยคุณธรรมประการหนึ่งเป็นพื้นฐานจึงสำเร็จได้ คุณธรรมนั้นก็คือ “ขันติ”

อดกลั้นในความแตกต่าง หมายถึง การยอมรับความแตกต่างของกันและกันว่าเป็นสิ่งที่ปกติของมนุษย์ ทั้งความแตกต่างในเรื่องกายภาพและในเรื่องพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด การแสดงออกซึ่งความคิดเห็น และตราบไต่ในความต่างนั้น ไม่ทำความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้ใด การไม่กล่าวหาใครง่าย ๆ โดยไม่คิดใคร่ครวญให้รอบคอบเสียก่อน ซึ่งการอดกลั้นในความแตกต่างจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนเรามีความเคารพซึ่งกันและกัน

อันนำมาซึ่งการเห็นพ้องต้องกันที่จะไม่เห็นด้วยกันได้ และสามารถสร้างเอกภาพในความแตกต่างของการอยู่ร่วมกันในสังคมได้ และแน่นอนว่าความอดทน อดกลั้น ของแต่ละคนย่อมไม่เหมือนกัน ขีดจำกัดของคนก็ต่างกัน การที่จะตัดสินว่าคนนั้น คนนี้ ไม่มีความอดทน อดกลั้น จะต้องพิจารณาองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านด้วยกัน

จากที่กล่าวข้างต้น ในหลักพื้นฐานความเป็นพลเมืองของการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นการเคารพในความเป็นคน ในความเป็นมนุษย์โดยไม่แบ่งชั้นวรรณะ ไม่ดูถูกดูแคลนกัน ไม่ถือยศ ถือศักดิ์ ถือชาติตระกูล ถือชนชั้น และเคารพในความสามารถของกันและกัน เปิดโอกาสให้แสดงความสามารถ แสดงความคิดเห็น ให้การยกย่องชมเชย ยอมรับในความแตกต่างและพร้อมที่จะอดทน อดกลั้น และถ้าคนเราเคารพซึ่งกันและกันมากขึ้นเท่าใด ก็จะเกิดความเชื่อถือ ศรัทธา อันจะทำให้เกิดความรักความปรารถนาดีต่อกัน เกิดความร่วมมือที่ดีต่อกันในสังคม เพื่อสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ และร่วมกันแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้

หลักการที่ ๒ การเคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกา ของสังคมที่เป็นธรรม

ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพ กฎกติกา
ของสังคมที่ทุกคนมีส่วนกำหนดขึ้น หลักการนี้มีองค์ประกอบย่อย
ดังนี้

- รู้จักสิทธิ และเสรีภาพของตนเอง โดยรู้ว่าตนเอง
เป็นเจ้าของอธิปไตยและเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม
- เคารพและปกป้องสิทธิและเสรีภาพของตนเอง ของ
ผู้อื่น และของชุมชน โดยไม่ให้ผู้ใดล่วงละเมิดอันขัดต่อกฎหมาย
- เคารพกฎกติกาสังคม โดยกฎกติกานั้นต้องตั้งอยู่บน
ความยุติธรรมและความชอบธรรม หากยังมีกฎกติกาใดไม่
ยุติธรรมและไม่ชอบธรรม ก็ย่อมสามารถปรับปรุง แก้ไข หรือ
ยกเลิกตามครรลองหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมาย มิใช่ใช้วิธี
การอื่นใดที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย
- ยึดหลักนิติรัฐ (Rule of Law) โดยมีหลักการ
พื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของพลเมือง มิให้ถูกล่วง
ละเมิดโดยบุคคล กลุ่มคน หรือรัฐ

สิทธิ เสรีภาพ คืออะไร

สิทธิ (Rights) หมายถึง สิทธิเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนตามธรรมชาติที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ซึ่งไม่มีใครล่วงละเมิดได้ คนทุกคนที่เกิดมามีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่รอด และต้องมีชีวิตอยู่อย่างสมเกียรติและมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความมีอยู่ของสิทธิตามธรรมชาตินี้ แม้เมื่อยังไม่มีกฎหมายมารองรับสิทธิก็ยังมีอยู่

เสรีภาพ (Freedom) หมายถึง การที่มนุษย์สามารถทำอะไรก็ได้ภายใต้ขอบเขตของศีลธรรมอันดีงาม โดยไม่เบียดเบียนสังคม หรือไม่ล่วงล้ำสิทธิของบุคคลอื่น หรือสิทธิของส่วนรวม เราจึงเห็นว่ามีการใช้คำ ๒ คำนี้พร้อมกัน คือ สิทธิและเสรีภาพ ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) มักจะใช้คำว่าสิทธิและเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นและแสดงออก หรือสิทธิและเสรีภาพในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว เป็นต้น

สิทธิ เสรีภาพในความเป็นพลเมือง เป็นสิทธิ เสรีภาพ เกี่ยวกับการที่สามารถเรียกร้องความต้องการขั้นพื้นฐานจากรัฐ ในฐานะที่เป็นราษฎรของรัฐได้ ซึ่งรัฐมีหน้าที่ให้การสนองตอบใน รูปของบริการสาธารณะ ถือเป็นสิทธิที่จะร้องขอได้ จะรับเอาได้ หรือเป็นสิทธิที่ติดตัวมา โดยเกิดขึ้นมาจากความเป็นพลเมืองหรือ เป็นราษฎรของรัฐ โดยที่รัฐไม่อาจจะปฏิเสธความรับผิดชอบหรือ ความช่วยเหลือด้วยการเพิกเฉยไม่กระทำการตอบสนองตาม ข้อเรียกร้องของประชาชน ซึ่งสิทธิและเสรีภาพที่รัฐมีหน้าที่ในการ ให้ความคุ้มครองได้ เช่น

- สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา
- สิทธิของผู้บริโภค
- เสรีภาพในการชุมนุม
- เสรีภาพในการรวมตัวเป็นหมู่คณะ
- สิทธิการรับข้อมูลข่าวสารจากรัฐ
- เสรีภาพการจัดตั้งพรรคการเมือง

- สิทธิในการได้รับการบริการสาธารณสุข และสวัสดิการ
จากรัฐ

- สิทธิในการฟ้องหน่วยราชการ
- สิทธิในการมีส่วนร่วมกับรัฐ
- สิทธิในการคัดค้านการเลือกตั้ง
- สิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายและข้อบัญญัติท้องถิ่น
- สิทธิในการเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทาง
การเมืองทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

ทั้งนี้ การใช้สิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายนั้นมี
ขอบเขตจำกัดตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐ เฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ
ของชนชาวไทยตามหมวด ๓ และเกี่ยวกับแนวนโยบายพื้นฐาน
แห่งรัฐตามหมวด ๕ เท่านั้น

จากที่กล่าวข้างต้นสิทธิเป็นสิ่งที่จะร้องขอได้ หรือจะรับ
เอาได้ หรือเป็นสิทธิที่ติดตัวมาโดยเกิดขึ้นมาจากความเป็น
พลเมืองของรัฐ ซึ่งการได้รับความยุติธรรมจากการใช้สิทธิสำคัญ
กว่าการได้รับประโยชน์จากสิทธิที่เท่ากัน เช่น พลเมืองที่เป็น
เด็กได้รับสิทธิการศึกษาภาคบังคับฟรี แต่พลเมืองที่เป็นผู้ใหญ่ได้
รับสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง และสมัครรับเลือกตั้ง ขณะที่
พลเมืองที่ด้อยโอกาสจะได้รับสิทธิการสงเคราะห์จากรัฐ ทั้งที่คน
ปกติทั่วไปไม่ได้รับสิทธิดังกล่าว

ดังนั้น สิทธิเสรีภาพในความเป็นพลเมือง จึงเป็นสิทธิของพลเมืองที่ไม่จำเป็นว่าทุกคนจะต้องได้รับประโยชน์เท่ากัน หากแต่เป็นสิทธิอะไรของใครก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องรับผิดชอบในการสนองตอบต่อการใช้สิทธินั้น กล่าวคือ พลเมืองที่เป็นเด็กย่อมสามารถเรียกร้องการศึกษาฟรีในภาคบังคับจากรัฐได้ เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ก็ย่อมสามารถเรียกร้องการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้ ดังนั้น สิทธิเสรีภาพของพลเมืองจึงเป็นสิทธิที่สงวนไว้ให้ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดหาให้ประชาชน

ประชาธิปไตยคือการปกครองระบอบโดย “กติกา” ที่มาจากประชาชน

ระบอบประชาธิปไตย ต้องใช้ “กติกา” การปกครอง โดย “กติกา” คือการปกครองโดยกฎหมาย (The Rule of Law) หรือที่เรียกว่า “นิติรัฐ” ซึ่งหมายถึง รัฐที่มีการปกครองด้วยกฎหมาย และหลักแห่งกฎหมายที่เป็นธรรม หรือรัฐที่ปกครองโดยกติกา มิใช่ปกครองโดยอำเภอใจ หรือใช้กำลัง โดยทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้กติกากฎหมายอย่างเสมอกัน รัฐบาลก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย และจะมีอำนาจกระทำการใดที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพประชาชนได้ ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น และเนื่องจากประชาธิปไตยคือ การปกครองโดยประชาชน กฎหมายที่ใช้ในการปกครอง จึงต้องมาจากประชาชน กฎหมายในระบอบประชาธิปไตยจึงมิใช่คำสั่งของผู้มีอำนาจ หากเป็นการตกลงกันของประชาชน ว่าจะอยู่ร่วมกันโดยมีกติกากฎหมายอย่างไร และโดยเหตุที่มีประชาชนจำนวนมากจนไม่สามารถจะไปออกกฎหมายด้วยตนเองโดยตรงได้ การออกกฎหมายจึงทำโดยผ่านผู้แทน และนี่คืออำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรที่ “ราษฎร” ได้เลือกเข้าไปทำหน้าที่ออกกฎหมายแทนตนเอง

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีการแบ่งอำนาจออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ (ตรากฎหมาย) อำนาจบริหาร (ใช้กฎหมาย) และอำนาจตุลาการ (ตีความกฎหมาย) เพื่อให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (checks & balances) ไม่ให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ หากต้องใช้ภายใต้

พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

๒๗

กฎหมายหรือกติกาที่มาจากประชาชน ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยจะต้องนำหลักการทั้งหลายเหล่านี้มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญจึงเป็น “กฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ”

หลักการที่ ๓ รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

เป็นการตระหนักถึงบทบาท หน้าที่และพันธกิจของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีองค์ประกอบย่อยดังนี้

- ทำหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม เช่น การเสียภาษี การเกณฑ์ทหาร เป็นต้น
- กำหนดทิศทางของสังคมร่วมกัน เพื่อนำไปสู่สังคมที่เป็นธรรมและสันติสุข เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในการประชาพิจารณ์ เป็นต้น
- ใช้หลักการประชาธิปไตยในการแก้ปัญหาของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้วยเหตุและผลในเวทีสาธารณะ เป็นต้น
- ยอมรับหลักเสียงข้างมากและเคารพสิทธิเสียงข้างน้อย เช่น การเคารพมติที่ประชุม เป็นต้น

หน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชนในระบบประชาธิปไตย

การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยนั้น นอกจากจะมีสิทธิและเสรีภาพแล้ว สิ่งที่จะขาดไม่ได้อีกประการหนึ่งคือ หน้าที่และความรับผิดชอบ ในสังคมประชาธิปไตยนอกจากได้กำหนดในเรื่องของสิทธิเสรีภาพไว้แล้ว ยังได้กำหนดหน้าที่ของประชาชนไว้อีกด้วย การที่ต้องกำหนดหน้าที่ของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรัฐไว้เช่นนี้ก็เพื่อให้ประชาชนในระบบประชาธิปไตยได้เกิดความตระหนักรู้ว่า ภายใต้การปกครองนี้ประชาชนจะต้องเสียสละความรู้ความสามารถของตนเองเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมและความเจริญก้าวหน้าของการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดหน้าที่สำคัญ ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมของชนชาวไทยไว้ในหลาย ๆ ด้าน เช่น กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และยังมีหน้าที่ที่สำคัญอื่น ๆ อาทิ

๑. บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย
๒. บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
๓. บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พึงทะนุถนอม และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๔. บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนาจความสะอาดและให้บริการแก่ประชาชน

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะมีความเจริญก้าวหน้าไปมากน้อยเพียงใดหรือไม่นั้น ส่วนหนึ่งก็อยู่ที่ความรับผิดชอบของประชาชน ถ้าพื้นฐานความรับผิดชอบของประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้ดีแล้ว การปกครองระบอบประชาธิปไตยก็มักจะขาดเสถียรภาพตามไปด้วย ในเรื่องความรับผิดชอบนั้นสามารถจำแนกได้ออกเป็น ๒ ส่วนคือ **ความรับผิดชอบต่อตนเอง** และ**ความรับผิดชอบต่อสังคม**

ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรับรู้ฐานะและบทบาทของตนที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะต้องดำรงตนให้อยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือตัวเองได้ รู้จักว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด ยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย เพราะฉะนั้นบุคคลที่มีความรับผิดชอบในตนเองย่อมจะไตร่ตรองดูให้รอบคอบก่อนว่าสิ่งที่ตนเองทำลงไปนั้นจะมีผลดีผลเสียหรือไม่ และจะเลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่จะก่อให้เกิดผลดีเท่านั้น

ความรับผิดชอบต่อตนเอง มีระดับแตกต่างกันไป เช่น เด็ก เยาวชนต้องรับผิดชอบในเรื่องการศึกษาหาความรู้ การช่วยเหลือครอบครัวเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้ รวมถึงความรับผิดชอบในการเอาใจใส่ดูแลพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือเครือญาติตามแบบวัฒนธรรมไทย ในวัยหนุ่มสาวยังต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเองมากยิ่งขึ้นไปอีก เช่น การชวนขายหางานทำ การคิดพัฒนาวิชาชีพให้เกิดความเจริญก้าวหน้า วัยสูงอายุ ต้องมีความรับผิดชอบในการนำประสบการณ์ชีวิตที่ตนเองผ่านพบมาถ่ายทอดให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษา หรือแม้แต่การอบรมสั่งสอนให้ลูกหลาน เครือญาติประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี

๓๒

ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้อง และมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่าง ตั้งแต่สังคมขนาดเล็ก ๆ จนถึงสังคมขนาดใหญ่ การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อสังคมไม่มากก็น้อย บุคคลทุกคนจึงต้องมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องปฏิบัติต่อสังคม ดังต่อไปนี้

๑. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมือง ได้แก่ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม การรักษาทรัพย์สินของสังคม การช่วยเหลือผู้อื่น และการให้ความร่วมมือกับผู้อื่น

๒. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ได้แก่ การเคารพเชื่อฟังผู้ปกครอง การช่วยเหลืองานบ้านและการรักษาชื่อเสียงของครอบครัว

๓. ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ได้แก่ ความตั้งใจเรียน การเชื่อฟังครู - อาจารย์ การปฏิบัติตามกฎของโรงเรียนและการรักษาสมบัติของโรงเรียน

๔. ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ได้แก่ การช่วยตักเตือนแนะนำเมื่อเพื่อนกระทำผิด การช่วยเหลือเพื่อนอย่างเหมาะสม การให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด การไม่ทะเลาะและเอาเปรียบเพื่อน และการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

ทั้งนี้ ถ้าหากประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองแล้ว การพัฒนาประชาธิปไตยก็จะไม่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ประเทศใดก็ตามที่ต้องการให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงแล้ว ประเทศนั้นจะต้องเร่งจัดการศึกษาให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง ซึ่งประชาธิปไตยจะเจริญก้าวหน้าต่อไปได้นั้น ประชาชนจะต้องพัฒนาสิ่งเหล่านี้ด้วย คือ การพัฒนาตนเอง การมีวินัยในตนเอง การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการใช้สติปัญญาและเหตุผล

การพัฒนาตนเอง ประชาธิปไตยจะพัฒนาก้าวหน้าไปได้มากน้อยเพียงใดนั้น ปัจจัยสำคัญอยู่ที่การพัฒนาตนเองของประชาชนเป็นหลัก การพัฒนาตนเองของประชาชน หมายถึง

การพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน แต่การพัฒนาเบื้องต้นที่สำคัญที่สุดก็คือ การพัฒนาตนเองทางด้านการศึกษา คนที่มีการศึกษานั้นจะเป็นคนที่มีระบบและระเบียบทางความคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล เมื่อพบกับปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่จะต้องตัดสินใจก็จะใช้ความรู้ที่สั่งสมมานั้นไตร่ตรองเพื่อการตัดสินใจได้อย่างมีหลักมีเกณฑ์ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยคนที่มีความรู้มากเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะความรู้ของคนจะช่วยให้การวิเคราะห์สิ่งที่ยากขึ้นไปอย่างถูกต้องมากขึ้น และมีความเป็นตัวของตัวเองสูงที่จะตัดสินใจสิ่งใดได้ด้วย ความเชื่อมั่นโดยไม่ต้องมีใครมาโน้มน้าว

การมีวินัยในตนเอง สังคมประชาธิปไตยเป็นสังคมของการอยู่ร่วมกันโดยอาศัยกฎเกณฑ์ที่ประชาชนช่วยกันเสนอแนวคิด โดยผ่านผู้แทนที่ตนเลือกเข้าไปทำหน้าที่แทน แล้วนำกฎเกณฑ์นั้นประกาศให้ทุกคนรับรู้ร่วมกันว่าจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ดังกล่าวจนก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้นในสังคมประชาธิปไตย ลักษณะเช่นนี้เรียกได้ว่า ประชาชนในสังคมนั้นเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย

วินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเลือก
ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับตนโดยสมัครใจ ไม่มีใครบังคับหรือ
ถูกควบคุมจากอำนาจใด ๆ ข้อประพฤติปฏิบัตินี้ต้องไม่ขัดกับ
ความสงบสุขของสังคม วินัยในตนเองเกิดจากความสมัครใจของ
บุคคลที่ผ่านการเรียนรู้อบรม และเลือกสรรไว้เป็นหลักปฏิบัติ
ประจำตน

การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม คนที่อยู่ร่วมกันเพื่อความสงบสุข ควรจะมีคุณธรรมคือ ความเสียสละ นั่นหมายถึง การเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม เพราะถ้าต่างคนต่างเห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่คนอื่นแล้ว ส่วนรวมก็จะเดือดร้อน เมื่อส่วนรวมเกิดความเดือดร้อนเสียแล้ว ความสุขความสงบจะเกิดขึ้นได้อย่างไร

ความเสียสละเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ทุกคนในสังคมต้องมีน้ำใจเอื้อเฟื้อ เสียสละ แบ่งปัน ให้แก่กัน ไม่มีจิตใจคับแคบ เห็นแก่ตัว ความเสียสละจึงเป็นคุณธรรมเครื่องผูกมิตรไมตรี ยึดเหนี่ยวจิตใจไว้ เป็นเครื่องมือสร้างลักษณะนิสัยให้เป็นคนที่จะเห็นแก่ประโยชน์สุขส่วนรวมมากกว่าประโยชน์สุขส่วนตัว

การเสียสละเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งในสังคม เริ่มตั้งแต่ครอบครัวที่เป็นหน่วยเล็ก ๆ ของสังคม ต้องเสียสละความสุขส่วนตัว เสียสละทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยความเหนื่อยยากลำบากให้แก่กัน ทั้งในยามปกติและคราวจำเป็น ดังที่เห็นได้จากการเสียสละ บริจาคทรัพย์สิน สิ่งของเพื่อช่วยเหลือกัน มักจะมีการรับบริจาคเพื่อนำเงินหรือสิ่งของ ไปช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเสียหายอันเกิดจากภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น อุทกภัย วาตภัย

เป็นต้น หรือไม่ก็มีการบริจาคสิ่งของเพื่อนำไปสร้างเป็น
สาธารณประโยชน์ให้แก่สังคมส่วนรวม บุคคลผู้มีหัวใจเสียสละ
มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทุกคนในสังคม ช่วยเหลือ
เท่าที่เห็นว่าสมควรจะช่วยเหลือได้ เห็นใครควรแก่การช่วยเหลือ
ก็ช่วยเหลือตามกำลังมากบ้างน้อยบ้าง หรือบางครั้งก็ช่วยเหลือ
ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ ซึ่งบางครั้งก็ด้วยกำลังสติปัญญา
โดยทุก ๆ ครั้งที่ช่วยเหลือมุ่งจะปลดเปลื้องความทุกข์ของผู้อื่น
ด้วยความเต็มใจ ผู้ที่ฝึกฝนมาดีในเรื่องของการเสียสละ ย่อมสละ
ได้โดยง่าย ไม่ต้องฝืนใจ สามารถที่จะทำได้อย่างสม่ำเสมอ
ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละเป็นคุณธรรมสำคัญ
ประการหนึ่งที่สร้างความนับถือผูกไมตรี ทำคนเกลียดให้รัก
ทำคนที่รักอยู่แล้วให้มีความรักมากยิ่งขึ้น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
และการเสียสละที่เหมาะสม ย่อมให้ผลที่ดีเสมอ ก่อให้เกิดความ
ชื่นชมยินดีต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ให้หรือผู้รับ คนที่มีหัวใจเสียสละ
คิดจะเฉลี่ยแบ่งปันลาภผลและความสุขของตนแก่ผู้อื่น อยู่เสมอนั้น
ใคร ๆ ก็ยากคบหาสมาคมด้วย ดังนั้น ผู้ที่มองเห็นการณ์ไกล
ควรพยายามเสียสละแบ่งปันวันละนิด เป็นการสร้างนิสัย
อุปนิสัยและอริยาสัยที่ดีให้แก่ตนเอง ซึ่งอุปนิสัยนี้จะค่อย ๆ
ฝังลึกลงในจิตใจ กลายเป็นอุปนิสัยที่มั่นคงทำลายได้โดยยาก

สำหรับประชาชนในฐานะเป็นเจ้าของประเทศ ที่มีหน้าที่ต้องเสียสละ รัฐได้กำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่เสียภาษีให้กับรัฐ ด้วยเหตุที่ประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจึงต้องเสียภาษีให้กับรัฐด้วยจำนวนเงินมากน้อยตามที่รัฐกำหนด ซึ่งบางคนอาจจะเสียภาษีด้วยจำนวนเงินที่มาก บางคนอาจจะเสียภาษีเพียงเล็กน้อย หรือบางคนที่มีรายได้น้อยอาจจะไม่ต้องเสียภาษีแต่อย่างใด การเสียภาษีนับเป็นการเสียสละอย่างหนึ่งของประชาชนภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย เงินภาษีดังกล่าวจะเป็นเงินที่รัฐนำไปพัฒนาประเทศ เช่น สร้างถนน จัดให้มีน้ำประปา ไฟฟ้า โรงพยาบาล ปรับปรุงสภาพแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยส่วนรวม การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเช่นนี้ บางคนต้องเสียสละมาก บางคนเสียสละน้อย ตามกฎเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในสังคม

การใช้สติปัญญาและเหตุผล การปกครองในระบบประชาธิปไตย จำเป็นจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถของประชาชนในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาเจริญมากยิ่งขึ้นไป ซึ่งการปกครองในระบบประชาธิปไตยจะเจริญหรือเสื่อมถอยขึ้นอยู่กับ สติปัญญาและการใช้เหตุผลของประชาชนเป็นสำคัญ โดยทั่วไปแล้ว คำว่า “สติ” กับ “ปัญญา” นั้น มักจะนำไปพูดในความหมายที่รวมกันเป็น “สติปัญญา”

“สติ” ที่เราพูดกันโดยทั่วไป หมายถึง การระลึกได้ การไม่พลั้งเผลอ

“ปัญญา” หมายถึง ความรอบรู้ ปัจจุบันคำว่า “ปัญญา” ยังหมายถึง การรู้เหตุรู้ผล รู้ดีรู้ชั่ว รู้ถูกรู้ผิด รู้ถึงการควรไม่ควร รู้คุณรู้โทษ รู้วินิจฉัยพิจารณา รู้จักการวินิจฉัย รู้จักการจำแนกแยกแยะ เป็นต้น

การที่สังคมเกิดปัญหาความวุ่นวายในทุกวันนี้ สาเหตุหนึ่งก็เพราะมนุษย์ขาดสติยังคิด ทำให้เกิดความพลั้งเผลอไปสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น จนเกิดความวุ่นวาย นอกจากสติแล้ว สังคมของการปกครองในระบบอบประชาธิปไตยยังต้องการปัญญาของประชาชนในสังคมมาช่วยกันสร้างสรรค์ประชาธิปไตยอีกด้วย ปัญญาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปกครองในระบบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง เพราะปัญญาของมนุษย์จะทำให้เกิดการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้เจริญก้าวหน้ามากมาย มีการคิดค้นระบอบการปกครองและใช้ปัญญาค่อยปรับเปลี่ยนค่อยพัฒนาให้ระบอบการปกครองเหมาะสมตามยุคตามสมัยมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากใช้สติปัญญาแล้ว ยังจะต้องใช้เหตุผลเข้ามาช่วยในการตัดสินใจในเรื่องที่จะนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์กำหนดให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

เหตุผล เป็นเรื่องที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเรื่องสติ ปัญญา ทั้งสติ ปัญญาและเหตุผล ต่างก็เป็นองค์ประกอบของกันและกัน นั่นคือ เมื่อรู้จักใช้สติ แต่ถ้าขาดปัญญาแล้ว สติเพียงอย่างเดียวก็ไม่สามารถสร้างความเจริญให้กับสังคมได้ ในขณะที่เดียวกันถ้ามีแต่ปัญญาแต่ขาดสติ มนุษย์ก็อาจจะใช้ปัญญาไปในทางที่เอารัดเอาเปรียบหรือสร้างความเดือดร้อนแก่สังคมได้ หรือถ้ามีทั้งสติและปัญญา แต่ไม่รู้จักการไตร่ตรองด้วยเหตุด้วยผลแล้ว สติกับปัญญาก็อาจจะทำให้เกิดการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องชีวิต สังคม การเมือง หรือเรื่องอื่น ๆ เกิดความผิดพลาดได้เช่นกัน

บทสรุป

สังคมประชาธิปไตยจะพัฒนาได้นั้น จำเป็นต้องสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น โดยประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่อง “พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” ที่ถูกต้อง เมื่อมีความรู้แล้ว จะต้องนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามวิถีสังคมไทย การสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น มีหลักการพื้นฐาน

อยู่ ๓ ประการ คือ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การเคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม และความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยในแต่ละหลักการดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงแนวทางพื้นฐานการปฏิบัติตนของการเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งต้องสอดคล้องกับ “วัฒนธรรมของสังคมไทย” ด้วย การสร้างความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย สามารถทำได้โดยการสร้างวัฒนธรรมทางจิตใต้ทางความรู้ ที่จะทำให้พลเมืองมองเห็นความจริงจากความจริงหลากหลายอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นพันธกิจที่สำคัญมากสำหรับคนไทย เพื่อให้สังคมไทยก้าวพ้นความขัดแย้ง และร่วมกันสร้างสรรค์สังคมไทยให้เจริญก้าวหน้า ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุขมากขึ้น และหากพลเมืองไทยเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์บนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจในบริบทของสังคมหรือในเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่ถูกต้อง โดยใช้สติ ปัญญา มีเหตุมีผล ยึดหลักอดทน อดกลั้น เชื่อถือศรัทธาซึ่งกันและกัน ประรารถนาดีต่อกัน รู้จักเสียสละ เมื่อเกิดปัญหาก็ร่วมกันแก้ไขปัญหา รู้และตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบของตนภายใต้กฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม ก็จะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพลเมืองมีคุณภาพส่งผลให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีการพัฒนามากขึ้น

บรรณานุกรม

ถวัลย์ มาศจรัส. ประชาธิปไตย. กระทรวงศึกษาธิการ :

ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ, ๒๕๔๒

วัชร ไชยสาร “จิตสาธารณะ” และ “สำนึกพลเมือง”

ปฐมบทแห่งการเมืองภาคพลเมือง. รัฐสภาสาร

เดือนสิงหาคม ๒๕๕๕ สำนักงานเลขาธิการ

สภาผู้แทนราษฎร

สถาบันพระปกเกล้า. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ

สถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๑๓ ประจำปี ๒๕๕๔ เล่ม ๒

ความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย.

กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๕

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รัฐธรรมนูญแห่งราช

อาณาจักรไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักประชาสัมพันธ์

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๔

ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

ลิขิต ธีรเวคิน. ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖

พฤษภาคม ๒๕๕๖ จาก [http://www.dhiravegin.](http://www.dhiravegin.com/detail.php?item_id=000428)

[com/detail.php?item_id=000428](http://www.dhiravegin.com/detail.php?item_id=000428)

ศรัณยู หมั่นทรัพย์. ความเสมอภาค. สืบค้นเมื่อวันที่
๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๖ จาก [http://www.kpi.ac.th/
ppd/index.php?name=content&main_id=12
&page_id=44](http://www.kpi.ac.th/ppd/index.php?name=content&main_id=12&page_id=44)

สหวิชา ดอท คอม. ว่าด้วย.. ความรับผิดชอบ. สืบค้นเมื่อวันที่
๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๖ จาก [http://www.sahavicha.
com/?name=blog&file=readblog&id=231](http://www.sahavicha.com/?name=blog&file=readblog&id=231)

องค์การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ. ความหมายของศักดิ์ศรี
ความเป็นมนุษย์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๖
จาก <http://www.ongkarn-leio.org/knowledge.php>

จัดทำโดย กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

<http://www.parliament.go.th>